

**PAU
C
A
S
A
L
S**

60 Cts.

per
J. Navarro
Costabella

La vida - l'obra - l'anècdota

PAU CASALS

PER

J. NAVARRO COSTABELLA

Pau Casals, geni de la música i amic del poble

IN parlar ara de Pau Casals, del gran músic, del Mestre, no ens guia pas el propòsit d'estudiar la seva obra; potser no hi és de més aclarir-ho. La nostra pretenció —perdoneu si és excessiva— és reportar al lector, amb el màxim de fidelitat possible, tot allò que sobre la seva vida ens ha dit aquest home, geni de la música i amic del poble, que porta un nom tan clar com la seva intel·ligència i tan senzill com el seu caràcter: Pau Casals.

Mai, des de que tinguérem l'honor de saludar-lo personalment, no hem pogut estrènyer la mà del Mestre Pau Casals sense sentir en el nostre interior un moviment afectuós que va més enllà del respecte i de l'admiració.

Hi ha homes als quals tant us fa saludar-los com no; d'altres la salutació dels quals no us fa nosa; d'altres, finalment, a qui, en estrènyer la seva mà, reverenciem.

Pau Casals és d'aquests últims. En donar-li la mà no us limiteu a fer un acte de cortesia; feu, a més a més, un acte d'adhesió.

Algú, en parlar de Pau Casals, de la seva força sobre els homes i sobre les coses, evocà la figura de Napoleó.

En efecte, hi ha en el Mestre molt d'aquell poder subjugador que del cors va fer-ne el senyor de regnes. Un hom podria dir que Pau Casals, com Bonaparte, no necessita cridar per ésser obeït.

Però així com aquell dominador de voluntats

difícilment mostrava la veritable fesomia del seu rostre, Pau Casals mai, absolutament mai, no ocultava amb una màscara de fredor l'afectivitat que en ell és essencial.

Existeixen homes amables; però més que el mestre Pau Casals, pocs. I no és pas que sigui pròdig en els compliments. Això, no. Us dirigeix les paraules justes. L'amabilitat sorprenent del Mestre prové de la seva senzillesa de to, del seu gest acollidor, ingenu, ple d'una tendresa tota infantil.

Com és el Mestre?

Voleu saber, abans de collir amb els ulls la seva paraula, com és el Mestre? Intentarem complaure-us.

Pau Casals és d'una estatura mitjana, d'aquella estatura, segons paraula d'altri, pròpia del geni. No es obès ni flac; diríeu que té prou lleugeresa per no perdre el tren i la carn suficient per resistir els tràfecs de les llargues tournées. El front, ample, serè, es prolonga en el seu crani despoblat de cabell. Porta ulleres i, darrera els cristalls, descobriu uns ulls diminuts, però d'un mirar intens, penetrant; mirada que de vegades esdevé recòndita, com si fergués en el seu interior. Fuma amb pipa, una pipa d'aquelles que reposen sobre el llavi inferior, que passa moltes estones sense cremar i que ell mossega constantment.

El posat de Pau Casals — ja gairebé ho hem dit amb altres paraules — és, el d'un home que porta amb més senzillesa el mantell purpuri de la glòria que d'altres la lliurea pròpia dels servidors de col·lectivitats,

Més intervius?

Passem ara, així, d'un capgirell, a contar la conversa que hem sostingut amb aquest home genial qui mai no ha portat de l'estranger cap gust extravagant ni cap accent insòlit.

— Però, perquè us entossudiu en entreviuar-me ara? — és la resposta que ell fa a la nostra pretenció —. No compreneu que allò que, en tot cas, interessa de la meua persona és l'art i no la vida?

— Permeteu-nos dissentir del vostre parer, Mestre — li responem —. El públic, quan s'entusiasma per l'art, vol conèixer l'home, vol penetrar en la seva vida. I, sobretot, quan es tracta d'una vida plena d'interès com és la vostra.

— Ho creieu així?

— No som pas nosaltres sols a creure-ho.

— He de resignar-me, doncs? — interroga, somrient, Pau Casals.

— No gosem a dir per força, però gairebé, gairebé.

— Comenceu.

L'infantesa

La conversa es desenrotlla en un salonet on a penes hi arriba el brugit de les classes — Institut de Música que dirigeix el germà del Mestre, Enric Casals —, i des d'on, de tant en tant, se sent el botzinar dels autos que circulen per la Diagonal.

Pau Casals, en resposta a la primera pregunta que li hem dirigit, ens diu que va néixer al Vendrell, el dia 29 de desembre de l'any 1876.

— Em plau, sabeu, la meua vila! — afegeix —. La trobo riallera, tota plena de bonhomia.

— Sovint deveu recordar aquells versos de Carner: «Adéu, vila del Vendrell! — adéu, vila regalada! —, que fas una olor mesclada — de garrofa i vi novell.»

Pau Casals acluca una mica els ulls, com si real-

La vila del Vendrell, bressol de Pau Casals

ment sentís damunt les parpelles l'intensitat de la claror penedença.

— Quins són els vostres records d'infantesa?

— De molt infant? Doncs que m'agradava jugar.

— Quina mena de jocs preferíeu?

— Diantre! Voleu creure que no sé respondre? Veureu: recordo que una de les coses que em divertien més era fer corredisses muntat en un velocíped. De vegades he pensat que aquella afició era un símptoma del meu afany de fugir, de conèixer coses.

— Recordeu l'escola on anàveu?

— Prou. Anava a casa el senyor Calafell, un home que llavors em semblava d'una llargada considerable, més carregat d'ossos que no pas de carn, amb cara de pomes agres i amb la palmeta sempre a punt. Era un mestre d'aquella època, sabeu?

— De ciència pedagògica, com estava el senyor Calafell?

— Segons diu el meu amic Joan Ramon, portava el cabell grollerament tenyit de negre.

Com obri els ulls a la música

— Què fou allò que us determinà a ésser músic, Mestre?

— Amic meu, us he de respondre que jo no podia ésser altra cosa que músic. Hauria pogut tocar el piano, el violí, un altre instrument, però el fet és que jo havia d'ésser músic.

— Per la raó que...

— Per la raó que a casa meua l'ambient era impregnat de música. Però no sé perquè em feu cantar aquestes coses que no tenen un interès general...

— Sí que en tenen, sí — insistim nosaltres.

— Bé, doncs: el meu pare era un home que vivia entre pentàgrames. Per ell no existia res més al món. Es a dir, això no és prou exacte. El meu pare era un home d'aquells que actualment en diríem obert a totes les activitats. Rebia revistes de tot el món, cosa realment insòlita a una vila i en aquella època. Demés, el meu pare posseïa el geni de l'invenció. Encara conservo tots els dibuixos de l'unicicle que ell ideà i que anys després he vist realitzat als Estats Units. Li agradava molt la mecànica. Tenia un talleret ple d'eines. També recordo que ja llavors em parlava de l'aviació. Em deia: «Ja veuràs com, amb el temps, volarà la màquina i no el globus». Quant a la música, la seva activitat principal, naturalment, havia escrit un tractat d'harmonia; ja llavors s'interes-

sava per Bach i li reconec un geni melòdic molt notable.

— Formava part d'alguna orquestra, el vostre pare?

— No. Ensenyava música i era organista de l'església parroquial.

Pau Casals no ho diu, però nosaltres sabem que el seu pare, el senyor Carles, era un mestre de música notabilíssim i que, en aquella època, donava lliçó a gairebé tots els nois de la vila.

— Doncs, el meu pare — prossegueix el Mestre —, per acabar-se de guanyar la vida, tocava el piano i, per distreure's, componia cançonetes que una colla d'amics aprenien i cantaven. I coses més serioses també componia. El repertori de l'església era escrit d'ell. Per tot el que us dic, podeu comprendre que em seria difícil d'indicar quan vaig començar d'aprendre de solfa. En sé de tota la vida.

El Mestre, calla un moment i després, amb un vel d'emoció a la veu, prossegueix:

— Ja que, segons dieu, aquesta conversa han de conèixer-la els altres, deixeu-me dir que les lliçons del meu pare, la seva excel·lent orientació, la seva insistència en fer-me cantar a la capella de la parròquia, l'haver-me familiaritzat amb el cant gregorià, fou la base fonamental, solidíssima, de la meua educació, en tant que músic.

La precocitat musical del Mestre

— A quina edat començàreu a fer música, es dir, a executar música?

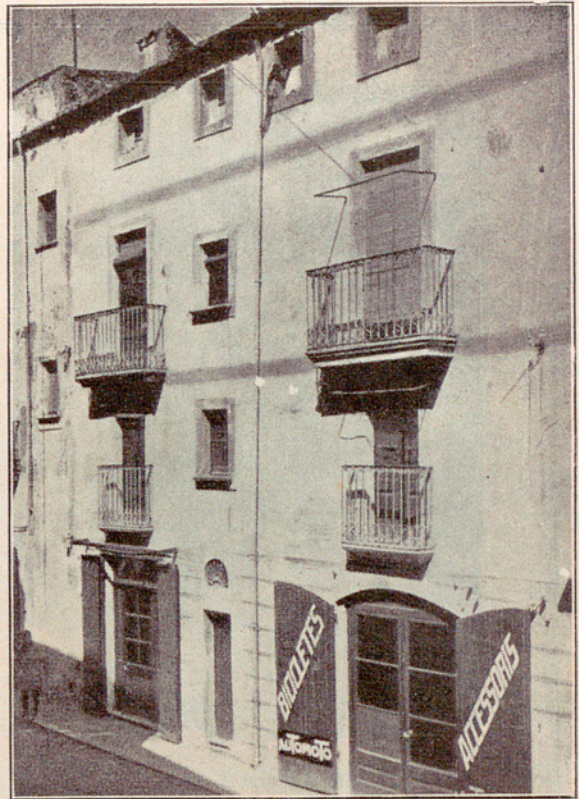
— No sé.. Als sis anys ja tocava el piano, i llavors vaig començar d'aprendre a tocar el violí.

— Us agradava aquest instrument?

— Potser sí. Però recordo que els companys em deien que tocar el violí feia ceguet. De totes maneres, vaig continuar els estudis, fins que el professor em presentà el dilema: el violoncel o el violí. Llavors vaig deixar-lo.

Pau Casals fa una pausa, i continua:

— D'altra banda, en aquest món totes les coses es lliguen, es combinen més enllà i per damunt de la nostra voluntat. Dic això, perquè per aquells temps es presentà al Vendrell una colla de músics que, si no recordo malament, portaven el nom pintoresc de «Los Tres Bemoles». Anaven carregats d'instruments raríssims: cassoles, paelles, copes que per sonar havien de contenir líquid, una escombra que servia de violí... La colla actuà al «Casino Circ», on el meu pare tocava el piano. Doncs bé: el meu pare volgué construir un instrument semblant a l'escombra dels excèntrics. Però ell, a més a més del mànec

Casa del Vendrell, on va néixer el Mestre

i la corda, hi afegí una clavilla i una carabassa com a caixa harmònica.

— Era per tocar-lo ell?

— No. Era per mi. Ell havia vist que jo de vegades feia sonar el violí a tall de violoncel. «Té, això sembla més el que tu vols», va dir-me. I com que jo tenia nocions de violí, el vaig fer sonar desseguida.

— Quines peces tocàveu?

— Les que llavors coneixia, alguna cançó escrita pel meu pare, alguna de les que jo havia escrit...

— Ja escrivíeu música?

— Penso que no tenia gaire més de sis anys quan vaig començar a escriure'n.

En sentir aquestes paraules, no podem contindre un gest d'admiració.

— En fi — prossegueix el Mestre —, tenia nou anys quan vaig col·laborar amb el meu pare: vàrem musicar uns «Pastorets» que cada any es representaven en el «Centre Catòlic».

— Fou un encàrrec?

— No! Ja us diré: Jo en aquells temps tenia la dèria de fer comèdia. M'agradava molt. Em penso que somniava arribar a gran actor. Jo, en «Els Pastorets» feia el paper de Timoni. Començaren els

Pau Casals als 6 anys

assaigs de l'obra i tothom s'adonà que la música era de les coses més ensopides que es puguin sentir.

— De qui era?

— No ho sé pas! Llavors la companyia, per unanimitat, acordà que el meu pare musicà els números de cap i de nou. Jo li vaig demanar per col·laborar i ell hi accedí.

— Quants números musicàreu vos, Mestre?

— No ho he recordat mai. La partitura la signàrem tots dos, el meu pare i jo.

Una anècdota

Ja que som en el capítol de la precocitat — evidentíssima i no pas malaguanyada precocitat del mestre Pau Casals — no ens sabem estar de retreure una anècdota interessantíssima en aquest sentit.

Un dia es presentà a casa la família Casals un home graller.

En aquella època els grallers recorrien la comarca i a tot arreu improvisaven un concert. Però com que, la bona gent, no tenien cap instrucció musical, tot ho aprenien de memòria.

L'home de la gralla, que segons sembla formava part d'una colla coneguts pels «Capblancs», havia anat a casa del noi Casals per demanar al seu pare,

el senyor Carles, que fes el favor d'ensenyar a la seva colla alguna cosa nova.

El senyor Carles, en aquell moment, no era a casa.

— Segui, faci el favor — li digué *Paulito*, com familiarment era anomenat, d'infant, Pau Casals. — El meu pare no tardarà.

El graller va seure.

Hi hagué una pausa.

Paulito, que ja feia una estona que observava atentament l'home i l'instrument que portava, de sobte li demanà:

— Que voldria fer el favor de tocar una mica?

L'home no hi tingué inconvenient.

En haver acabat, *Paulito* afegí:

— Em vol deixar tocar a mi, ara?

El graller va guaitar-lo bastant sorprès.

— Que ja en saps? — li preguntà.

Paulito mogué el cap en sentit negatiu.

— Ho provaré — va respondre, timidament.

L'home de la gralla li allargà l'instrument, amb un somriure incrèdul... i la seva sorpresa no tingué límits: el noi es posà a tocar, amb les galtes inflades, com aquell qui res.

— I ho fa tan bé com jo! — exclamava el graller, tot admirat.

Vull ésser violoncel·lista!

La conversa amb el Mestre — perdoneu si l'hem interrompuda en gràcia a la significació de l'anècdota —; la conversa amb el Mestre continua.

— ¿I com va ésser que decidíreu especialitzar-vos en el violoncel? — li preguntem.

— Ja hem parlat del «Centre Catòlic», oi? — ens respon —. Doncs, bé. Poc abans, o el mateix any, de l'Exposició (aquests són detalls que els altres recorden millor que jo mateix), vingueren a donar un concert els mestres Sánchez i García. Jo no sabia explicar, ara, el que em va succeir aquella nit. Penseu que les llàgrimes em saltaven. Fou una revelació. Jo no sabia treure els ulls del mestre García, el violoncel·lista. De tornada a casa, mentre els altres feien tota mena de comentaris, vaig dir al meu pare, baix baixet, que jo volia tocar el mateix instrument que tocava el mestre García. El meu pare hi accedí. Em compraren un violoncel.

El mestre Pau Casals s'aixeca i nosaltres el seguim encuriosits.

Passem per un corredor, entrem a una saleta i el mestre ens indica un violoncel.

— Es el primer — ens diu —. L'arma dels meus primers estudis. Tècnicament no val gran cosa, però per mi té un valor immens. Que en recorda de coses!

— Quin violoncel teniu ara?

— Gairebé sempre toco amb un Bergonzi-Goffriler.

— Tornem a seure, allí mateix. Ara, la remor de les classes ens arriba més clara.

A Barcelona

— ¿Els estudis de violoncel·lista els féreu a Barcelona? — li preguntem.

— En efecte. Davant la meua decisió, i gràcies a l'influència de la meua mare (ella sabé veure, de seguida, claríssim el meu pervindre), fou acordat que anés a estudiar a la capital.

— Ja la coneixieu?

— No. Hi havia vingut, però de tan petit, que no en recordava res.

— Recordeu l'impressió que us va produir?

— Sí. Són coses que mai no s'obliden. Una impressió molt fonda em causà; fonda i al mateix temps difícil d'explicar. Primer el tren, que encomana delit de córrer; després, aquell descobrir cares noves, aquelles converses que us fan pressentir un món nou, la muntanya d'il·lusions que es formava davant els meus ulls...

El Mestre, calla, fita els ulls en un punt indeterminat, com si contemplés la silenciosa desfilada del passat.

— ¿Anàreu a estudiar a l'Escola Municipal de Música?

Als 11 anys

Als 16 anys

— Sí; i, a més a més, rebia lliçons particulars del mestre García.

— El que vingué a tocar al «Centre Catòlic»?

— Just.

— Vivíeu amb algú de la vostra família?

— No. M'acompanyà la meua mare i em deixà a casa d'uns vendrellencs coneguts nostres, una família que tenia un establiment de fusteria al carrer Nou de Sant Francesc. Quins records tenen per mi aquells barris! Figureu-vos, a dotze anys i veient — perquè negar-ho? — que els meus estudis avançaven a passes de gegant!

— Recordeu alguns dels vostres condeixebles?

— No tots. Hi havia el professor Dini, el violoncel solista de la meua orquestra; el popular baríton Sagi-Barba; la famosa diva Barrientos; el violinista Meriz; el guitarrista Llobet; els professors Trota, Burgès... i d'altres, naturalment.

Pau Casals ha anomenat, en el curs d'aquesta part de la conversa, a la seva mare. I bé: és inel·ludible homenatjar ací, públicament, a la senyora Pilar Defilló de Casals, mare del nostre gran músic. Ella, abnegada, coratjosa sempre, impulsada per un ideal que havia de veure genialment realitzat en el fruit de la seva carn i de la seva sang, fou l'àngel de la guarda que guià les primeres passes del Mestre, la guardiana que no deixà la vetlla fins a estar segura que el seu fill trepitjava camí ferm.

La primera lliçó d'harmonia

Permeteu-nos d'intercalar ací una altra anècdota.

Cal tenir en compte que en ingressar Pau Casals a l'Escola Municipal de Música ja era el que en diríem un excel·lent solfista. Recordem el que ell mateix ha dit del seu pare, home que exigia molt dels deixebles. Per aquesta raó, Pau Casals, a l'edat de vuit o nou anys, feia qualsevulga transposició, per difícil que fos. La pràctica que adquirí cantant a l'església, li donava una facilitat enorme.

A l'Escola féu tots els cursos amb una extraordinària rapidesa. Professors i condeixebles estaven admirats. Ben aviat va parlar-se de fer-lo entrar a la classe d'harmonia, que dirigia el mestre Rodoreda. Pau Casals, en saber-ho, sentí una gran alegria; alegria i emoció; de tots els estudis musicals, el que més el temptava era la composició.

Arribà el dia de rebre la primera lliçó d'harmonia.

En tocar el torn a Pau Casals, el professor li donà un baix i li explicà tot el que calia fer per omplir les altres veus restants: procurar que es moguin el menys possible a l'objecte de produir un seguit d'accords perfectes, sense

violència... En una paraula, li donà els consells que és del cas donar a un novell.

Pau Casals l'escoltava emocionat, tan emocionat que en sortir de la classe a penes recordava res d'allò que el professor li havia explicat. Arribà a casa la família vendrellenca on vivia totalment desesperat. Què havia de fer? Però, era concebible presentar-se davant el professor amb les mans buides? De cap manera. I, a despit de tot, Pau Casals començà la tasca que li calia presentar a la lliçó següent.

Pau Casals arribà a classe amb el cor més petit

que una nou. En posar el treball a les mans del professor, tremolava.

El mestre Rodoreda examinà el treball detingudament.

Pau Casals suava d'engúnia.

De sobte, el professor es posà a riure, i, Pau Casals, més mort que viu, va sentir que li deien:

— Però, ja saps el que has fet, noi? No saps que, en lloc d'un exercici, em presentes una veritable composició?

El mestre Rodoreda l'abraçà afectuosament i pronuncià aquestes profètiques paraules:

— Tu seràs un dels elegits!

Afegí, però:

— Ara, no corris. Les coses cal començar-les pel començament.

Pau Casals, com ell mateix explica, creia que ja era capaç de compondre una simfonia.

Als 20 anys

Els primers concerts

— Digueu, Mestre: quin fou el vostre primer concert?

— El meu primer concert, quan feia un any que estudiava a l'Escola Municipal de Música, el vaig donar al cafè Tost.

— On era aquest cafè?

— A Gràcia, a l'entrada mateix del carrer Salmerón, llavors Major.

En aquell temps, la gent era molt aficionada a passar una bona estona als cafès on feien música. Vós, encara que sou jove, potser recordeu l'antic cafè de Novetats.

— Vagament. I quina impressió us feia tocar allí?

— Home, per mi era una cosa molt seriosa, importantíssima. Us diré que, quant a impressió, el meu debut al cafè Tost és comparable a la primera vegada que vaig tocar davant el públic de Viena.

— Hi donàreu molts concerts al cafè Tost?

— Bastants. Fèiem concerts clàssics, trios i música de càmera dues vegades cada setmana. I, mal-

grat l'ambient de l'època, amb gran èxit. Després, vaig actuar a «La Pajarera», el cèlebre cafè de la Plaça de Catalunya.

— De manera, que ja sabéreu quin gust té l'èxit?

— Bènn cert. Tothom en parlava. Jo sé una cosa: que, atrets pel que la gent deia, els mestres Arbós, Rubio i Albèñiz volgueren sentir el meu violoncel.

— Us convidaren?

— No, no; vingueren a sentir-me al cafè.

— Foren ben fructuosos els vostres primers concerts!

— En efecte. Oh! però... escolteu: ara recordo que el meu primer concert no el vaig donar a Barcelona, sinó al Vendrell.

— Al Vendrell?

— Sí. Jo tenia... tenia... uns set anys. Vaig donar un concert de violí al «Centre Catòlic». Fou un èxit, una solemnitat!

A Madrid.—La primera condecoració

— Segons tenim entès, fou molt bon amic vostre el mestre Albèñiz.

— Es cert. L'home tot era fer-me reflexions i donar consells a la meua mare. Sí, sí; Albèñiz estava entusiasmat amb el meu violoncel. Assegura-

rava que faria grans coses. Tant ho creia així, que un dia digué a la meua mare: «Sap que hauria de fer vostè, senyora Pilar? Deixar venir el seu noi a Londres». Ell hi vivia, llavors.

La meua mare, de cap manera consentia separar-se de mi. Un altre dia, el mestre Albèñiz, insistí: «Doncs, sap què podria fer, senyora Pilar? digué. «Portar el seu fill a Madrid. Vostè el pot acompanyar.»

La meua mare ho reflexionà. Jo crec que devia fer més de dos viatges al Vendrell; es decidia, es desdeia, en parlàvem i, finalment, després de bastant de temps, marxàrem cap a Madrid. Anàvem la meua mare, dos germanets meus, un d'ells l'Enric, el primer violí de la meua orquestra, que llavors tenia pocs mesos, i jo.

— Coneixíeu algú a Madrid?

— Albèñiz i Arbós m'havien donat cartes de reco-

manació pel comte Guillem de Morphy, que era el seu protector, home amantíssim de la música i secretari de la reina Maria Cristina. He de dir, també, que el comte de Morphy fou el meu mestre de literatura, el que em preparà per anar-me'n a l'es-

tranger.

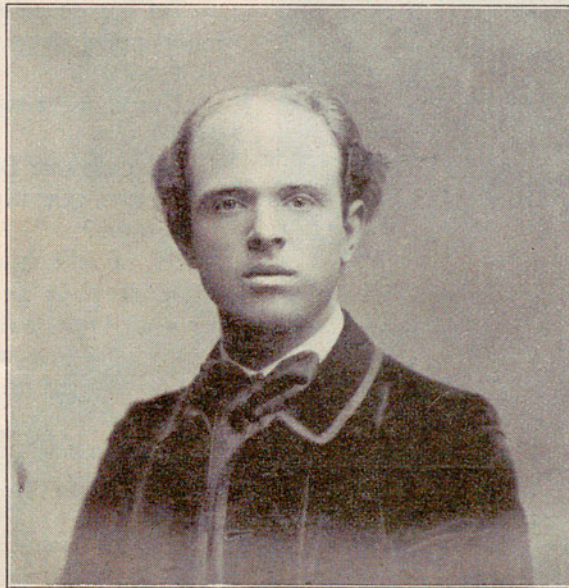
— Quina edat teníeu?

— Dissset anys. El comte Morphy em va rebre molt bé. De seguida volgué sentir el meu violoncel i conèixer el que jo havia escrit de música. Entusiasm, el comte gestionà la meua presentació a la reina. Fou organitzat un concert on jo, junt amb els

mestres Francès i Bordas, el que avui és director del Conservatori de Madrid, interpretàrem un quartet meu. Aquell dia també vaig interpretar alguna composició al piano.

— Tinguéreu bona acollida a Palau?

— Per resposta, bastarà dir-vos que cada dos per tres hi anava a fer música. Recordo que alguna vegada vaig interpretar a quatre mans amb la reina donya Maria Cristina. A més, durant la meua estada a Madrid vaig tenir la desgràcia d'agafar una pulmonia i, el mateix el comte que la reina, mostraren molt d'interès per

Als 25 anys

la meua salut. Donya Maria Cristina disposà que em visités el metge de Palau. Per anys que visqui, mai no podré oblidar que a l'afecte d'aquella excelsa dama dec la solució del meu esdevenir. Va creure en el meu art amb una fe cega. Fou generosa i bona.

— Quant de temps hi vàreu viure a Madrid?

— Dos anys.

— A quines classes anàveu?

— A la de Música de Càmera que dirigia el mestre Jesús de Monasterio i, a més a més, rebia lliçons particulars de composició amb el mestre Tomàs Breton.

Ara que Pau Casals ha anomenat el mestre Monasterio, és ocasió de recordar com aquest, un dia, ordenà als deixebles que l'endemà ningú faltés a classe. «He de donar-vos una sorpresa» digué. La recomanació fou seguida al peu de la lletra. Aquell

Un dels últims retrats del gran artista, fet a Viena

dia, davant l'ansia de tots els alumnes, digué que S. M. la Reina s'havia dignat concedir la Creu d'Isabel la Catòlica a un d'ells, i aquest era Pau Casals. Fou la primera condecoració que va rebre.

— Qui era el vostre mestre de violoncel a Madrid? — preguntem.

— No en tenia. Ja us ho explicaré: el mestre Monasterio i el comte de Morphy varen resoldre que en lloc d'anar a la classe de violoncel anés a la de Música de Càmera. Jo ho trobava molt estrany. Però no em quedava altre remei que obeir. Quan penso amb la conducta d'aquells bons amics, no trobo altre explicació sinó creure que em volien dedicar a la composició. Particularment el comte de Morphy veia en mi, el seu protegit, el músic més indicat per ajudar-lo a portar a bon terme els seus coneguts projectes sobre l'òpera espanyola.

— Per cert — continuà Pau Casals — que llavors es plantejà un plet. El comte de Morphy, deia: «Com que el noi ha de dedicar-se a l'estudi de la composició, demanaré a la Reina que li concedeixi una pensió perquè pugui fer nous estudis a l'es-

tranger». Però la meva mare no s'hi avenia. Ella, amb la seva claríssima intel·ligència, endevinava que el meu triomf era en el violoncel. «No, el que convé al meu fill — replicava —, és ampliar els estudis de cel·lo». En fi, després de llargues deliberacions, i contra la voluntat del comte, la pensió em fou concedida perquè anés a Brussel·les a ampliar els estudis de violoncel.

A Brussel·les

— Devieu estar content, oi?

— Tot era de color de rosa! Férem els preparatius per al viatge, i cap a Brussel·les!

— Tots?

— Tots: la meva mare i els meus dos germans.

— Us va agradar Brussel·les?

— Llavors, gens ni mica.

— Per què?

— Oh, no en tingué pas la culpa la ciutat. Ho comprendreu: la pensió concedida no podia ésser molt important, degut el que llavors era costum de fer en aquests casos.

— I no nedaveu en l'abundància, oi?

— Ni molt menys! Ja us ho asseguro.

— Hi vàreu passar molt de temps a Brussel·les?

— Quatre dies.

— Com?

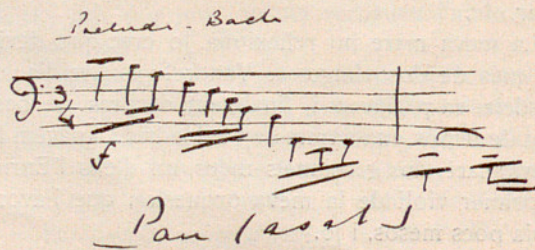
— Així, tal com sona: quatre dies.

— Però...

— Ho trobeu estrany?

— Bastant.

— Ja veureu: al cap de poques hores d'ésser a Brussel·les, acompanyat de la meva mare, me'n vaig a veure el director del Conservatori, el cèlebre mestre Gevaert. Era un senyor venerable. De seguida em volgué sentir i s'interessà molt per les meves composicions. El mestre Gevaert, em digué: «Jo sóc massa vell per donar lliçons. D'altra banda, la direcció del Conservatori em pren tot el temps. Pel que em donen a comprendre les composicions

Autògraf del Mestre

que m'haveu presentat, no és pas tècnica el que us falta. Sabeu que us aconsello, doncs? Que procureu sentir molta música, força música! Ara, que per sentir música val més que aneu a París que no pas que us quedeu aquí». De tota manera, el mestre Gevaert volgué que el professor del Conservatori sentís el meu violoncel i vàrem quedar que hi aniria el dia següent.

classe, comença la lliçó, i de seguida vaig notar que l'home es dirigia particularment a mi. No em vaig fer cas. Al capdavant, jo no era pas un deixeble. Però al cap d'una estona, vaig comprendre que aquell home pretenia *rifar-se'm*. Llavors em vaig indignar, ho confesso. Ell no recordo que em va dir, el cas és que jo li vaig replicar, amb arrogància: «Tocaré el que volgueu, tant me fa. Per difícil que sigui, sabeu?».

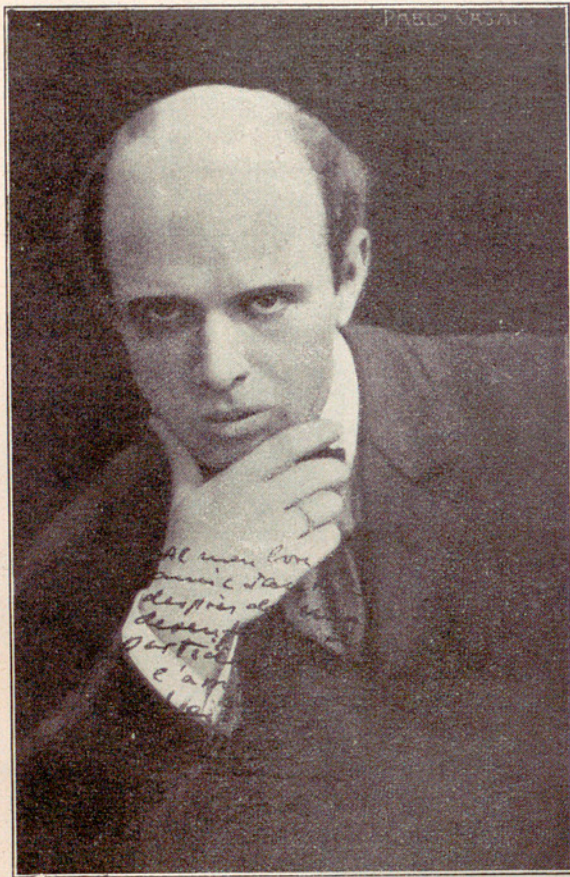
PASSARELL

Pau Casals (Caricatura de Passarell)

Una victòria i una derrota

— No vaig tenir altre remei, doncs, que presentar-me al Conservatori — prossegueix el Mestre—. He de dir-vos, abans de passar endavant, que el professor de violoncel m'esperava amb les ungles esmolades. L'haver-li dit que jo tocava tan bé, el saber el consell que m'havia donat el Director, es coneix que el tenia molestat. «Quines pretensions aquest marrec!», devia pensar el bon home. Jo no en sabia res de la seva actitud, naturalment. Em presento a

Aquesta actitud meva, que a tots plegats, mestre i deixebles, els devia semblar molt pròpia dels homes del meu país, aguditzà el to mofeta del professor. «Toqueu això», em digué. I em posà als dits una de les obres més difícils en el repertori de la casa. No em vaig immutar. Hauria fet miracles. Agafo el *cel·lo* i començo. Mentre anava tocant observava que totes les cares es posaven serioses, serioses... El professor m'escoltava meditatiu, mal carat, sense dir paraula... Acabada la classe, em cridà al seu despatx. «Quedeu-vos», em digué. I afegí: «Us

Com era el Mestre, l'any 1913

asseguro que, amb un sol curs, aconseguireu el primer premi. I penseu que això seria contra tots els costums de la casa. Fins ara tothom ha hagut de passar dos anys. No ignoreu pas el prestigi que té el primer premi del nostre Conservatori». Llavors fou la meua! Voldria recordar textualment el que li vaig respondre. En fi, la meua resposta fou que ja es podia quedar amb tots els premis i que jo no em deixava humiliar per ningú. Va ésser tota una victòria!

— I llavors?...

— Llavors, al cap de quatre dies justos d'haver arribat a Brussel·les, vàrem marxar a París.

— I a Madrid què deien?

— El comte Morphy, en saber la meua decisió per una carta que li vaig escriure, s'indignà. Per resposta em va dir que tornés a Brussel·les, i com que no ho aconseguí, em van treure la pensió concedida.

— Doncs, què vàreu fer a París?

— Procurar guanyar-me la vida de la millor manera possible. Per concurs vaig obtenir la plaça de

violoncel al teatre «Folies Marigny». D'aquesta manera ens vàrem poguer sostenir la meua mare, els meus germanets i jo, fins que vaig caure malalt. Llavors vàrem resoldre tornar a casa.

A manera de segona part. — Les primeres passes pel nou camí.

Realment, vista així, objectivament, la vida de l'il·lustre mestre Pau Casals es pot dividir en dues parts. La primera, de la seva infantesa fins a la tornada de París; la segona, des de la seva entrada com a professor a l'Escola Municipal de Música fins... Diantre! Que no arribi mai l'acabament, vet'aquí!

Reprenem la conversa.

— Què vàreu fer en arribar a Barcelona?

— Primer, anar a passar una temporadeta al Vendrell. Calia refer-me. Després, vaig entrar de professor a l'Escola Municipal de Música. Justament el mestre Garcia marxà a Buenos-Aires i jo vaig ocupar el seu lloc. També el vaig substituir al Conservatori.

— I no donàveu concerts?

— No. Poc temps després, em varen nomenar violoncel solista de l'orquestra del Liceu. Puc dir que jo, llavors, anava fent. Era estimat, tenia la consideració de tothom... La vida no era difícil. Però no era la vida que jo volia, no era allò que jo havia somniat, allò que somniava constantment. Què en treia d'ésser un músic distingit? Anar al Liceu, al Conservatori, a l'Escola... No em podia queixar, jo era jove. I, no obstant, dintre meu, la queixa no callava.

Pau Casals fa una pausa, i diu:

— Fou llavors que em varen indicar si, junt amb el mestre Enric Granados, volia formar part del Quartet Crickboom, el famós violoncel·lista belga que tant ha fet per la cultura musical a Barcelona. Vaig fer, amb el meus companys, algunes tournées per Espanya i l'any 1897 vaig anar a Portugal.

Una reconciliació i un present regi :-: Presentació al mestre Lamoureux

— I l'amistat amb el comte Morphy, mentrestant?

— Des de la meua tornada de París no havíem creuat ni una carta. Però, havent d'anar altra vegada a Portugal, contractat per una llarga temporada de concerts a Espinho, una platja estiuenca, vaig creure correcte escriure al comte de Morphy. Li deia que

no em veïa amb cor de passar per Madrid sense anar a saludar-lo. El comte em contestà de seguida amb termes molt afectuosos i la nostra reconciliació acabà d'afermar-se en presentar-me a casa seva. El comte s'interessà altra vegada molt per les meves coses, vaig presentar els meus respectes a la reina donya Maria Cristina, i la sobirana em va fer un present de gran valor.

— Un violoncel, segurament?

— Sí, un Gagliano que em va servir durant els deu primers anys de la meva carrera de concertista.

— Quan i com va ésser que us donàreu a conèixer al gran públic?

— De la següent manera. Seguint el costum de tots els grans músics, que per ésser *llençats* al món musical comencen per donar-se a conèixer a París, vaig anar-hi amb una carta de presentació del comte de Morphy pel mestre Charles Lamoureux, el famós director de l'orquestra que portava el seu nom. Els concerts Lamoureux eren coneguts a tot el món i obríen les portes de la celebritat. Lamoureux era un home d'una gran intel·ligència i un gran cor; però mal carat, sabeu? Jo que faig passar la carta de presentació i ell que em reb al seu despatx on treballava d'esquena a la porta. (Després vaig saber que era per presentar, a França, el «Tristany i Isolda»). Entro al despatx, saludo, i ell que em respon, sense aixecar el cap de damunt de la feina: «No estic perquè em molestin!» Em trobeu molt enfeinat!» Jo que responc, sense immutar-me i sense gens d'acritud: «He vingut a portar aquesta carta i res més». Va transcórrer una estona, i finalment, el mestre Lamoureux, rondinà: «Torneu demà amb el violoncel».

— L'endemà — prossegueix Pau Casals —, jo que em presento altra vegada i *proveït* d'un pianista. El mestre Lamoureux també em va rebre de malhumor i rondinant. «He vingut, perquè vós mateix ho vàreu dir» vaig fer-li. «Però, com que no tinc el costum de molestar, em retiro. Perdoneu» Aquestes paraules li devien produir alguna impressió, perquè girà el cap, em mirà per sobre les ulleres i em digué: «Jeune homme, vous me plaisez!... Jouez!» I tornà a girar-se d'esquena per reprendre la seva feina.

— Jo que sense esperar que ho tornés a dir — continua el nostre il·lustre interlocutor —, vaig posar-me a tocar el «Concert» de Lalo. Tot just havia executat els primers compassos, que l'esquerp mestre va interrompre el seu treball i anava tombant-se poc a poc, fent girar el tamboret on seia, a mida que l'execució avançava. Acabada l'execució, el mestre Lamoureux s'aixecà penosament, puix l'home patia de reuma, i, entusiasmat, mentre m'abraçava, va dir-me: «Tocareu com a solista en el primer dels

nostres concerts!». Aquest fou el moment crític de la meva carrera. Aquelles paraules m'obriren les portes dels grans concerts mundials.

— Donàreu un concert?

— No, dos. Degut a l'èxit extraordinari del primer, varen proposar-me de donar-ne un altre. I, llavors, realment, la meva fama a tot el món va ésser una cosa feta. París, la ciutat d'aquella derrota meva, fou la ciutat que em donà la consagració! D'aquella data ençà, els meus concerts s'han multiplicat d'una manera incessant. França, Anglaterra, Alemanya, Àustria, Nordamèrica, Sudamèrica, Polònia, Rússia, Bèlgica, Itàlia, Suïssa, Hongria, Rumania, Holanda, Dinamarca, Portugal...

Un públic intel·ligent

— Quin és el públic que està més lligat amb els vostres records, Mestre? — li preguntem.

— Viena — ens respon immediatament el nostre il·lustre interlocutor.

— Per què?

— Perquè a Viena han viscut tots els grans músics. M'inspirava tant de respecte Viena, que vaig retardar el meu debut. I cregueu que el meu debut a Viena

Retrat del Mestre Pau Casals, en els començos de la benèmerita «Associació Obrera de Concerts».

és dels que no s'obliden. M'explicaré: La sala era plena del tot. El silenci era imposant. Jo estava emocionadíssim, nerviós. M'assec, em preparo, l'arquet pren contacte amb les cordes i, de sobte... Com explicar-ho? No sé. L'arquet em va fugir dels dits, va saltar, anà a parar a les butaques. «Què passarà?», em vaig preguntar.

— I què va passar?

— No res, que el públic, sense dir paraula, amb una intel·ligència exemplar, es passà l'arquet de mà en mà i un dels espectadors va allargar-me'l amb un gest de respecte. Passat aquell moment d'engúnia, vaig posar-me a tocar com si tal cosa i, en acabar, fou una explosió d'entusiasme, un triomf decissiu.

La mort de Carrière

Davant nostre hi ha un magnífic retrat de Pau Casals. Ja feia estona que el miràvem. A l'últim preguntem qui és l'autor d'aquella pintura.

— Eugeni Carrière. Ell sempre deia que el de Verlaine i el meu eren els dos retrats que preferia.

Pau Casals segueix mirant la pintura de Carrière, pensatiu.

— Us evoca algun record, potser?

— Em recorda la mort d'aquest gran pintor i d'aquest gran amic!

I, Pau Casals, com si parlés amb ell mateix, continuà:

— Carrière estava malalt. Jo anava a visitar-lo sovint, sempre que podia. Un dia, a la tarda, cap al tard, em digueren que Carrière em volia veure. Demanava que hi anés amb el violoncel. En arribar al domicili de l'amic, el que m'obrí la porta, amb aquell posat de misteri que tothom adopta a la casa que hi ha un malalt greu, m'anuncià que Carrière

es moria. Vaig acostar-me al capsal del llit amb el cor fet a trossos. Era dolorós perdre l'amic i el gran artista! Sense que hi valguesin les meves afectuoses protestes, Carrière féu un esforç per abraçar-me, i com que no podia parlar, em preguntà amb signes si portava el violoncel. Jo estava girat d'espatlles els altres, però endevinava el seus plors continguts. A despit de la seva gravetat fou precis complaure'l. Abans de posar-me a tocar vaig veure que el malalt treia un llibre de sota el coixí i l'obria.

Era el «Pensaments» de Marc Aureli, l'obra preferida per Carrière. Quan el dolor el feia patir molt, l'aconsojava llegir: «El dolor físic que hom diu insuportable, sempre és suportable. Quan no ho és, morim». Vaig tocar Bach. Als peus del llit hi havia l'esposa de Carrière. Mentre tocava, les llàgrimes em queien cara avall. Els altres també ploraven. Alguns no podien ofegar del tot els dolorosos sanglots. En acabar, la penombra només permetia de distingir les siluetes. Carrière aixecà els braços, com si donés gràcies a Déu per aquell instant de joia. Va morir l'endemà.

Heus ací un grup històric: Damrosch, el cèlebre director d'orquestra; el gran violinista Kreisler; Bauer, l'eminent pianista, i el nostre Pau Casals.

L'amic del poble

A l'encapçalament d'aquest treball hem dit que Pau Casals, ultra un gran músic, és un amic del poble. Ja veureu com ell mateix dóna l'explicació d'aquestes paraules.

— Ens voleu explicar com va ésser que es constituí l'«Associació Obrera de Concerts»?

— Prou. A mi de molt jovenet que em preocupen les qüestions socials. N'he pasades moltes d'hores reflexionant sobre aquesta desigualtat social que a uns els permet tots els gaudis i altres els priva de tot. Particularment de jove, era una cosa que em turmentava, que em posava malalt. Estava segur

que jo tenia el deure inel·ludible d'ajudar els que ho necessitaven. En un altre ambient o unes altres circumstàncies, no sé pas el que hauria estat jo en aquest sentit. Però els anys no passen envà. De tota manera, mai, mai no he oblidat aquells primers afanys. L'idea que tots tenim l'obligació de millorar la sort del poble, dels obrers, amb una aportació material o espiritual, sempre l'he tinguda present. Per això fou que en comptar amb l'Orquestra vaig cridar als amics del Polytechnicum. Vaig creure que era el nucli més indicat per entrar en contacte amb la classe obrera.

— I esteu satisfet de la vostra obra?

— Més que satisfet. El nostre obrer és intel·ligentíssim. Alló que un hom li posa a la mà ho aprofita i ho aprofita bé. Cal haver assistit als concerts que amb la nostra Orquestra donem a la Associació Obrera per donar-se compte de la importància d'aquesta fundació. La música hi és escoltada amb un silenci, amb un respecte exemplar; un silenci i un respecte que de vegades voldriem trobar en audicions per a les classes socials més enlairaides. Els nostres obrers saben demostrar les seves preferències per la música millor. Cal veure amb quin entusiasme aplaudeixen! Els artistes estrangers que, convidats per mi, han assistit a alguns dels concerts de l'«Obrera» han quedat admiradíssims, emocionats. Qui sap si la nostra Associació els inspirarà l'organització d'una cosa semblant en els seus països! Podeu dir que, fins avui, la nostra Obrera és única al món, tal com està constituïda. Es pels obrers, exclusivament per a ells i ben a l'abast de les seves possibilitats. Podeu anunciar que els socis de l'«Obrera» aviat tindran, també, música de càmera.

L'Orquestra

De la formació de l'«Orquestra Pau Casals», el seu il·lustre fundador i director ens diu:

— El meu afany de dirigir, no fou pas una cosa sobtada. De petit, a la classe del meu pare, ja dirigia els nois. A la capella, igual Ni quan estudiava el violí, ni quan vaig agafar el violoncel ja definitivament,

mai no vaig deixar córrer la meua fal·lera de dirigir. He fet de director sempre que he pogut. Recordo que abans, o quan ja tenia disset anys, vaig dirigir els assaigs de l'òpera de Granados «Maria del Carmen». Posteriorment vaig dirigir diverses vegades l'«Orquestra Lamoureux». En fi, he dirigit, a Londres, Amèrica, Viena... Però sempre, sempre, la meua idea constant era poguer arribar a constituir una orquestra, una gran orquestra, a Barcelona. Era el meu somni daurat. Aquest afany de tota la vida fou el que em donà el coratge per realitzar les primeres gestions, i he de declarar que aquestes gestions aconseguiren un èxit molt afalagador per mi. Es clar que sorgien dificultats. Perquè negar-ho? Una

Una altra fotografia, ben interessant, del Mestre

realització com la nostra per força havia de trobar el camí una mica pedregós. Calia lligar tantes coses! Però, finalment, el dia 13 d'octubre de 1920, la meua Orquestra i jo ens presentarem al públic en el Palau de la Música Catalana. El camí recorregut no cal explicar-lo. Es una cosa que tots l'hem viscuda. Però, això no ha de privar-me de declarar — i ho faig amb una satisfacció molt íntima —, que avui l'Orquestra és una cosa lligada amb la vida de Barcelona. Es el que tots plegats volíem i esperàvem.

Pau Casals, vist per Oleguer Junyent

Final

Forçosament hem de posar punt. Abans d'acabar, però, cal fer constar que la personalitat musical de Pau Casals, és única al món. Des de que començà la seva carrera fins ara, només ha trobat aclamacions. Mai no s'ha escrit respecte d'ell, un sol comentari de censura. I ni caldria dir com les empreses s'ofereixen, acceptant condicions, al nostre gran músic. Tampoc sabríem estar-nos de fer constar ací,

que les interpretacions musicals de Pau Casals són considerades com a model indiscutible.

Direm, amb paraules d'altri, que Pau Casals no és el primer violoncel·lista contemporani, sinó alguna cosa de més gran. Així ho proclama el gest de tots els artistes — músics o no — en posar-lo per damunt de totes les categories.

I permeteu-nos, ara — acabem de seguida —, de fer un resum dels testimoniatges que homes i pobles han posat als peus del Mestre.

Pau Casals és Comanador de número d'Alfons XIIe i posseeix, ultra la Creu d'Isabel la Catòlica, la de Carles IIIe; la Creu de Ciències i Arts d'Alemanya; la Creu de Comanador de Francesc Josep d'Austria-Hongria i, a més a més d'aquesta alta distinció honorífica, Austria el nomenà «Kammer Virtuós»; França li concedí les Palmes Acadèmiques, la Creu d'Instrucció Pública i el féu primer, Cavaller i després Oficial de la Legió d'Honor; Romania li concedí la Creu de Comanador de la Corona, i Portugal la de Santiago; la Societat Filarmònica de Londres, a més a més de concedir-li la medalla d'or de Beethoven, honor només concedit a personalitats musicals com Brahms, Litz, Rubinstein, Joachm, etc., li féu present d'un bust de Beethoven, obra de Shaller, en agraïment de l'interès que sempre ha demostrat per aquella entitat.

Cal dir que Pau Casals ha fet reviure a Anglaterra els célebres concerts clàssics, fundats per Joachm.

I afegim que és Membre de la Reial Acadèmia de Santa Cecília, de Roma.

Entre els presents notables que posseeix l'il·lustre músic, ja hem anotat el violoncel Gagliano, de la

L'«Orquestra Pau Casals», sota la direcció de Strauss

L'homenatge d'un poeta al Mestre Pau Casals

UNA nota d'espiritual intimitat tingué l'èxit assolit pel nostre gran artista Pau Casals a la ciutat de Berlín, on feia catorze anys que no havien sentit el seu màgic violoncel. En un dels entreactes d'un concert, el besnet de Mendelsshon, distingit artista amb qui el lliga una cordial amistat, li presentà el poeta Carles Kein Brandt, que és actualment un dels representants més eminents de la jove poesia alemanya. Sota la impressió de l'art meravellós del gran Mestre, el jove poeta escriví aquesta composició que, traduïda al català pel nostre il·lustre Manuel de Montoliu, ens és grat avui d'oferir als nostres lectors. La poesia és originalíssima i d'una gran modernitat de concepció i de factura; és una ardida transfusió de l'emoció musical a la emoció poètica, que arriba a una expressivitat, plàstica i etèria alhora, de la més exquisida qualitat. Gran part de la bellesa expressiva de l'original s'ha esvaït forçosament a través de la traducció, que s'ha tingut cura de fer amb la més rigorosa fidelitat. No dubtem que aquesta composició desvetllarà un viu interès entre els nostres poetes. Hi batega un sentiment còsmic de la música i una subtil i ardenta espiritualitat fibla amb una força perforadora els vels de misteri que oculten les profunditats místiques d'on brolla sempre tota manifestació de vera poesia.

El Mestre Pau Casals

*Oh clam geganti! Clam llunyà,
quan tu te'ns acostes, i la teva ànima
beatament parla,
fluent, refrigerant, destil·lan jacints!
Oh celest!
quan ton esguard somnia, perdut
en el girar dels mons,
lluny, llunyà!
I la teva figura...
Aquestes mans
que trenen el cant,
el cant únic,
sense limits, infinit,
dels cels ardents.
I aquest sol!
Oh!
I après, la fervor en nosaltres,
quan en nosaltres puja
la sang — la nostra sang —,
per rastrejar
el solc del teu destil·lant alè...*

*¿Es que, potser,
un ésser divi flota sens treva entre nosaltres,
i ens fa benhaurats així
amb delitosos cants matinals,
amb clams de profunda saviesa?
¿Es que un Unic, un Singular*

*r'estatja
en l'obscur poblet de la nostra veïnat,
llis com una ratlla
(après, de sobte, il·luminant-se,
comença a sonar lluny d'ell maieix)
i diu quelcom inefable?
Ah, com això ens conhorta!
I també:
Aquesta remota inclinació del cap,
aquests parpres closos,
aquesta barbotejant cavitat de la teva boca,
solcada adesiara pel que acabes de dir,
aquest alè,
i el teu front ardent...*

*(Paulivol, Unic!
Tot a tu, a tu).*

*Oh divi clam incessant,
venint de la més llunyana llunyania!
Ritme excels!*

*Acosta't sempre a nosaltres!
Així!
Tu!
Sota la tenda estrellada
unic! Unic!*

CARLES KEIN BRANDT

Traducció de M. de Montoliu).

Lletra del poeta al Mestre

Berlín, 1 Abril '928.

Mestre: Permeteu que una paraula arribi a la vostra grandesa! Preneu-la com un mot d'agraïment per moltes coses! moltes coses! Oh, i creieu que una paraula escrita de la vostra mà em faria feliç com no us puc dir

Una cordial salutació de

KARL KEIN BRANDT.

GRÁFIQUES GOST
Provença, 330
Telèfon 73341
BARCELONA

